

УДК 343.1:349

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2024.32.14>

НАПРЯМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНИХ ФОРМ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Цехан Дмитро Миколайович,

orcid.org/0000-0001-6503-6985

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики,
детективної та оперативно-розшукової
діяльності

(Національний університет «Одеська
юридична академія», м. Одеса, Україна)

Горобець Євген Вікторович,

orcid.org/0009-0001-4972-155X

аспірант кафедри кримінального
процесу та криміналістики

(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)
заступник начальника Департаменту
внутрішньої безпеки Національної
поліції України

У статті обґрунтовано окремі положення щодо оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування кримінальних проваджень щодо організованих форм злочинної діяльності. Проаналізовані наукові підходи щодо сутності організації розслідування та звернута увага на розроблені у криміналістичній науці підходів щодо алгоритмізації вказаного напрямку діяльності слідчих. На підставі положень наукової доктрини виокремлені основні структурні елементи організаційного блоку розслідування кримінальних проваджень щодо організованих форм злочинної діяльності. Окреслено типові форми участі оперативних підрозділів у організаційній складовій розслідування. Визначено особливості участі оперативних підрозділів у аналітичній оцінці початкової інформації. Наголошено, що передумовою участі оперативних підрозділів у реалізації вказаного напрямку є їх прямиий функціональний обов'язок щодо здійснення оперативного обслуговування відповідних територій та ліній роботи, а також обізнаність щодо стану оперативної обстановки за конкретні хронологічні періоди. Звернута увага, що ефективна участь оперативних підрозділів у реалізації цього напрямку сприяє усуненню інформаційної невизначеності слідчої ситуації початкового етапу розслідування та оптимізує процес початку досудового розслідування. Виокремлені інформаційні блоки, які забезпечуються оперативними підрозділами під час реалізації вказаного напрямку. Охарактеризовані ключові напрями інформаційної підтримки у разі затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення на початковому етапі розслідування. Виокремлені основні форми участі оперативних підрозділів у розроблені слідчих версій як форми консультативного сприяння слідчому під час розслідування організованих форм злочинної діяльності. Окреслені теоретичні підходи щодо планування розслідування та виокремлено стратегічний і тактичний рівень планування

розслідування та визначено основні форми участі оперативних підрозділів на рівні стратегічного планування розслідування.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, організація розслідування, планування розслідування, слідча версія, оперативні підрозділи, оперативно-розшукове забезпечення, організовані злочинні угруповання.

DIRECTIONS OF OPERATIVE AND INVESTIGATIVE PROVISION OF ORGANIZATIONAL COMPONENT INVESTIGATION OF ORGANIZED FORMS OF CRIMINAL ACTIVITY

Tsekhan Dmytro Mykolayovych,
orcid.org/0000-0001-6503-6985
Doctor of Law, professor,
Professor of the Department
of Criminalistic, Detective
and Investigative Activities
(National University "Odesa Law
Academy", Odesa, Ukraine)

Horobets Evgeny Viktorovych,
orcid.org/0009-0001-4972-155X
graduate student of the Department
of Criminal Procedure and Forensics
(Odessa State University of Internal
Affairs, Odesa, Ukraine)
deputy head of the Department of Internal
Security of the National Police of Ukraine

The article substantiates certain provisions regarding operative and detective support for pre-trial investigation of criminal proceedings regarding organized forms of criminal activity. The scientific approaches to the essence of the organization of the investigation are analysed and attention is paid to the approaches developed in forensic science to algorithmize the specified line of activity of investigators. On the basis of the provisions of the scientific doctrine, the main structural elements of the organizational unit of the investigation of criminal proceedings regarding organized forms of criminal activity are singled out. Typical forms of participation of operative units in the organizational component of the investigation are outlined. The peculiarities of the participation of operational units in the analytical assessment of initial information are determined. It was emphasized that the prerequisite for the participation of operational units in the implementation of the indicated direction is their direct functional duty to provide operational maintenance of the relevant territories and lines of work, as well as awareness of the state of the operational situation for specific chronological periods. Attention is drawn to the fact that the effective participation of operative units in the implementation of this direction contributes to the elimination of information uncertainty of the investigative situation of the initial stage of the investigation and optimizes the process of starting a pre-trial investigation. Separated information blocks, which are provided by operational units during the implementation of the specified direction. The key directions of informational support in case of arrest of a person who has committed a criminal offense at the initial stage of the investigation are characterized. The main forms of participation of operative units in the developed investigative versions as a form of advisory assistance to the investigator during the investigation of organized forms

of criminal activity are highlighted. Theoretical approaches to investigation planning are outlined and the strategic and tactical levels of investigation planning are distinguished, and the main forms of participation of operational units at the level of strategic investigation planning are defined.

Key words: criminal proceedings, pre-trial investigation, organization of the investigation, investigation planning, investigative version, operational units, operational search support, organized criminal groups.

Актуальність теми. На тлі складних соціально-економічних процесів та триваючої збройної агресії проти України зростають показники соціально негативних явищ та процесів, зокрема спостерігається тенденція до стабільно високої динаміки та ускладнення структури організованих форм злочинної діяльності, незважаючи на вжитті державою механізми кримінально-правового впливу на організовану злочинність та інституційне забезпечення протидії таким формам протиправної активності шляхом створення у структурі НП України спеціалізованих підрозділів – Департаменту стратегічних розслідувань та відповідних територіальних управлінь. Крім того, слушно звернути увагу, що значна кількість труднощів виникає не лише під час безпосереднього виявлення та документування організованих форм злочинної діяльності, а й під час досудового розслідування. Значним чином такий стан справ зумовлений нівелюванням ролі оперативних підрозділів під час здійснення досудового розслідування та триваючі наукові дискусії щодо можливості існування такої форми їх роботи як «оперативно-розшукове забезпечення розслідування кримінальних проваджень». Дотримуючись позиції, що незважаючи на ті кардинальні зміни, які відбулись із прийняттям КПК України 2012 року можна стверджувати, що у практичній площині вказаний напрям діяльності існує та підтверджує свою ефективність, що потребує його наукового дослідження крізь призму нового законодавства та практики роботи системи кримінальної юстиції, що і зумовлює актуальність представленої.

Огляд останніх досліджень. Протягом останніх років питання оперативно-розшукового забезпечення кримінальних проваджень досліджувалось С. В. Албулом, В. О. Білецький, С. О. Єгоровим, О. В. Кириченком, С. Тіхоновим, І. І. Приполовим, В. Д. Пчолкіним, О. І. Хараберюшем та іншими дослідниками. Водночас, необхідно звернути увагу, що більшість вказаних досліджень здійснена до змін кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства, що актуалізує науковий пошук цієї проблеми.

Мета статті. Метою статті є характеристика основних напрямів оперативно-розшукового забезпечення організаційного рівня розслідування кримінальних проваджень щодо організованих форм злочинної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналітичне опрацювання наукових джерел свідчить про наявність широкого спектру наукових поглядів щодо сутності організації розслідування та його структурних елементів. Так, В. О. Олішевський згрупував розуміння досліджуваного терміну, у результаті чого дійшов висновку, що «сьогодні існуючі в криміналістичній науці визначення «організація розслідування» поділяються на два концептуальні підходи: 1) організація розслідування кримінальних правопорушень – це забезпечення розслідування; 2) організація розслідування кримінальних правопорушень – це створення структури розслідування». Продовжуючи, сам автор визначає організацію розслідування кримінальних правопорушень як допоміжну до розслідування діяльність, що здійснюється шляхом упорядкування елементів розслідування та створення сприятливих для нього умов[3]. Інші вчені пов'язують вказану категорію із процесами алгоритмізації розслідування, зокрема Б. В. Щур відзначає: «одним із шляхів підвищення ефективності розслідування злочинів є впровадження

у криміналістичну практику алгоритмізованих методик, які охоплюють програму застосування науково-технічних засобів. Зміст таких методик визначається криміналістичним алгоритмом, який у загальному становить засновану на законі систему послідовно виконуваних обов'язкових та рекомендаційних приписів, спрямованих на ефективне вирішення завдань у сфері боротьби зі злочинністю» [8].

На нашу думку, узагальнюючи наявні наукові підходи щодо організації досудового розслідування кримінальних правопорушень можна виокремити такі основні складові цієї діяльності, які є характерними для розслідування будь-якої категорії кримінальних проваджень: *по-перше*, аналітична оцінка початкової інформації та визначення сутності слідчої ситуації початкового етапу розслідування; *по-друге*, висунення основних та додаткових версій щодо сутності кримінально-релевантної події; *по-третє*, планування розслідування, яке як самостійна форма діяльності слідчого може бути додатково розділена на: а) планування розслідування загалом та визначення його стратегії; б) планування окремих етапів розслідування (початкового, подальшого та заключного); в) планування слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій та інших процесуальних дій, необхідних для ефективного розслідування кримінального провадження; *по-четверте*, залучення необхідних інструментів, спрямованих на інформаційно-аналітичну підтримку розслідування; *по-п'яте*, організація взаємодії, як у процесуальній так і в організаційно-тактичній формі.

Визначивши структуру організаційного блоку розслідування кримінальних проваджень, необхідно, виокремити основні форми типові форми участі оперативних підрозділів у їх реалізації, котрі і є складовими оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження як комплексної категорії.

Так, щодо першого напряму пов'язаного із аналітичною оцінкою початкової інформації та визначення сутності слідчої ситуації початкового етапу розслідування, відзначимо, що основна функціональна спрямованість діяльності оперативних підрозділів полягає у аналітичній оцінці вчиненого кримінального правопорушення у контексті його кореляції із станом оперативної обстановки на території оперативного обслуговування у конкретний проміжок часу. Слушно наголосити, що у сучасній криміналістичній літературі проблематика аналітичної діяльності слідчого досліджена недостатньо, водночас, для її опису та наукового пізнання можливо використати окремі моделі, які напрацьовані за результатами досліджень кримінального аналізу та його структурних елементів як самостійної форми роботи правоохоронних органів.

Закономірно, що виконуючи функціональні обов'язки щодо розслідування конкретних кримінальних правопорушень слідчий, як правило, не є обізнаною особою щодо загального стану оперативної обстановки, структури та динаміки злочинності на відповідній території, оскільки це виходить за межі його функціональних обов'язків як відповідно до положень КПК України, так і відомчих нормативно-правових актів, які регулюють слідчу діяльність, а суб'єктами, відповідальними за організацію оперативного обслуговування та аналіз оперативної обстановки є працівники та керівники оперативних підрозділів. Зокрема В. Д. Пчолкін відзначає: «система оперативного обслуговування включає у себе дві підсистеми: організаційно-управлінську та організаційно-тактичну. Перша складається із таких елементів: розподіл об'єктів за рівнями оперативного обслуговування; розстановка оперативного складу; організація взаємодії оперативних підрозділів з іншими підрозділами ОВС, а також державними та громадськими організаціями; організація інформаційного забезпечення оперативного обслуговування. Організаційно-тактична підсистема складається з елементів, передбачених функціональними обов'язками оперативних працівників, які забезпечують оперативне обслуговування конкретних об'єктів. У цій підсистемі умовно можна визначити три елементи: підбір, розстановку та використання джерел оперативної

інформації; забезпечення збору, концентрації та аналізу даних, які характеризують виробничо-господарську діяльність об'єктів оперативного обслуговування; системи оперативної обстановки на них [5]. Саме тому, працівники оперативних підрозділів як суб'єкти відповідальні за організацію оперативного обслуговування відповідної лінії роботи або території, здійснюючи спільно із слідчим початкове аналітичне вивчення вказаного кримінального правопорушення з урахуванням агентурно-оперативної інформації та даних накопичених у справах оперативного обліку можуть додатково надати інформації щодо: а) вчинення аналогічних злочинів протягом нетривалого попереднього хронологічного періоду, що може свідчити про серійність та систематичність діяльності відповідного злочинного угруповання; б) у разі відсутності аналогічних форм злочинної діяльності, у урахуванням осіб, які становлять оперативний інтерес, зокрема є фігурантами оперативних розробок, сформувані аналітичну оцінку щодо потенційного кола осіб, які можуть вчинити кримінальне правопорушення такого виду і підлягають першочерговому відпрацюванню та перевірці на предмет причетності до вчинення злочину; в) у разі складності механізму злочинної діяльності, визначити можливі елементи інфраструктурної підтримки вчинення злочину та осіб, які могли бути причетними до злочинної діяльності, наприклад у формі забезпечення організованого злочинного угруповання вогнепальною зброєю, боеприпасами, транспортними засобами тощо, оскільки як відзначає Д. М. Цехан, ефективне попередження злочинів досягається у значній кількості випадків шляхом руйнування чи нейтралізації негативного впливу явищ та інститутів, які сприяють розвитку та відтворенню кримінальної активності, а саму інфраструктуру злочинності вчений визначає як систему суб'єктів та засобів, що не володіють чіткими криміногенними ознаками, проте забезпечують злочинну діяльність, а також виступають інструментом взаємодії між злочинністю та соціально-економічними інститутами [7].

Вирішення таких завдань визначає й зміст слідчої ситуації початкового етапу розслідування у частині її конкретизації та зменшення рівня інформаційної невизначеності, оскільки формування системної оцінки слідчої ситуації під час розслідування організованих форм злочинної діяльності не повинне обмежуватись лише інформацією, яка зібрана суб'єктом досудового розслідування процесуальним шляхом, оскільки в подальшому це призводить до організаційно-тактичних помилок та зниження якості досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Крім того, необхідно звернути увагу, що у випадках початку досудового розслідування у слідчій ситуації, коли особа, яка вчинила кримінальне правопорушення затримана на місці вчинення злочину чи одразу після його вчинення аналітична підтримка оперативних підрозділів є не менш важливою, оскільки допомагає отримати дані щодо: а) входження затриманого до структури конкретного організованого злочинного угруповання та її роль у його структурі, що орієнтує слідчого на виокремлення осіб, які становлять першочерговий інтерес для подальшого здійснення розслідування; б) моделей поведінки затриманої особи під час попереднього притягнення до кримінальної відповідальності та ставлення до процесу кримінального переслідування, зокрема коли затримана особа здійснювала активну протидію досудовому розслідуванню раніше, що вимагає від слідчого обрання відповідних організаційно-тактичних моделей роботи із такими особами під час проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, зокрема й допиту затриманого.

У тісній залежності із вищевикладеним перебуває й друга складова організаційного блоку розслідування кримінальних правопорушень, а саме побудова основних та додаткових версій щодо сутності кримінально-релевантної події, оскільки в окремих випадках, зокрема й під час виявлення ознак, які можуть свідчити про вчинення організованих форм злочинної діяльності економічної спрямованості сутність події

не завжди остаточно зрозуміла слідчому, що потребує її детального вивчення. Як відзначають вчені, основними завданнями під час побудови криміналістичних версій є:

– моделювання ситуації вчиненого кримінального правопорушення та побудова криміналістичних версій, оскільки на початковому етапі розслідування практично завжди має місце інформаційна невизначеність, яка, створюючи логіко-пізнавальні бар'єри, ставить перед слідчим ряд проблем. В силу своїх особливостей уявне моделювання виступає у якості необхідного пізнавального засобу, багато в чому допомагає управлінню процесом розслідування. При створенні інформаційної моделі суб'єкт побудови криміналістичних версій поступово відтворює у своїй свідомості картину, яка мала місце під час вчинення кримінального правопорушення, розбирається у механізмі його вчинення та досліджує генезис. Відповідна модель виступає, як накопичувач інформації про вчинене кримінальне правопорушення і як засіб отримання нових знань про кримінальну ситуацію та особу злочинця;

– ідентифікація наслідків, що випливають із кожної гіпотези;

– визначення об'єктивних та суб'єктивних обставин вчинення кримінального правопорушення;

– ретроспективний, перспективний аналіз отриманих фактичних даних та прогноз щодо подальшого розвитку розслідування кримінального правопорушення [6].

У даному випадку, необхідно відзначити, що з боку оперативних підрозділів оперативно-розшукове забезпечення вказаної організаційної складової розслідування забезпечується шляхом надання слідчому, як правило, інформаційно-консультативної допомоги під час моделювання та здійснення мисленнєво-аналітичної діяльності щодо побудови відповідних версій. Загалом, у контексті розслідування організованих форм злочинної діяльності реалізація такого напрямку діяльності оперативних підрозділів у межах кримінального провадження зумовлюється оперативною обізнаністю щодо: *по-перше*, структури злочинного середовища на території оперативного обслуговування, де вчинено відповідне кримінальне правопорушення, а саме: а) суб'єктів злочинного впливу, які проживають на відповідній території, або здійснюють неформальний контроль за злочинною діяльністю на відповідній території у формі кримінального менеджменту; б) функціонуючих на території відповідного оперативного обслуговування організованих злочинних угруповань та їх внутрішньої структурної побудови; в) наявності конфліктів у структурі кримінального середовища, які могли детермінувати вчинення конкретного тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також можуть стати причиною вчинення серії інших тяжких злочинів, наприклад вбивств учасників конкретного злочинного угруповання; г) повернення на постійне місце проживання осіб, які відбули покарання у виді позбавлення волі та за даними отриманими із установи виконання покарань на шлях виправлення не стали та з високою ймовірністю після звільнення будуть продовжувати систематичну злочинну діяльність; д) вчинення на території оперативного обслуговування окремих категорій злочинів злочинцями-гастролерами, зокрема квартирних крадіжок та інших злочинів проти власності, а також злочинів корисливо-насильницької спрямованості; *по-друге*, наявність інформації, сформованої із негласних джерел та систематизованої у оперативних обліках стосовно способу життя та криміногенних характеристик осіб, які здійснюють систематичну злочинну діяльність вузької базової спрямованості, але не є членами організованих злочинних угруповань, зокрема вчиняють злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин, сприяють реалізації майна, отриманого за результатами злочинної діяльності тощо; *по-третє*, даних щодо особи потерпілого, зокрема його належність до кримінального середовища та можливих конфліктів із представниками кримінального середовища, наприклад вчинення дій спрямованих на недопущення встановлення та поширення злочинного

впливу конкретними особами на відповідній території, оскільки, як свідчить вивчення практики встановлення та поширення злочинного впливу як комплексної форми злочинної діяльності такі дії супроводжуються фізичним усуненням лідерів та активних учасників злочинних угруповань, які не визнають «повноважень» щодо здійснення кримінального менеджменту конкретним суб'єктом злочинної діяльності.

Продовжуючи, необхідно наголосити, що у контексті забезпечення організаційної складової не менш важливою є участь оперативних підрозділів у плануванні розслідування організованих форм злочинної діяльності. Планування розслідування – це складна розумова діяльність слідчого, в результаті якої створюється план розслідування, що містить програму дій щодо з'ясування обставин злочину. План розслідування складається на основі ретельного вивчення всієї фактичної інформації, яка є у розпорядженні слідчого на момент його створення. Він також створюється з урахуванням спеціальних знань, професійного досвіду та уяви слідчого, а також його думки про характер місця злочину та методи встановлення істини [2]. У кримінальному провадженні план розслідування має бути ретельно продуманий. Заплановані планом слідчі (розшукові) заходи повинні відображати тактичний задум слідчого, внутрішню логіку розслідування. На початковому етапі розслідування розрізняють планування та подальше планування[4]. На нашу думку, під час розслідування організованих форм злочинної діяльності слушно виокремлювати *стратегічний* та *тактичний* рівень планування. Професор В. Д. Берназ відзначав: «Стратегічний підхід дає: можливість не тільки правильно визначити напрям розслідування, змоделювати перспективний алгоритм доказування обставин, які підлягають встановленню у кримінальній справі, подолати протидію розслідуванню, але й досягти органічного взаємозв'язку: між слідчими діями й оперативно-розшуковими заходами; збалансувати зусилля посадових осіб різних правоохоронних органів, інших організацій і установ; найбільш оптимально використувати допомогу громадськості при проведенні слідчих дій. Розробка проблем, пов'язаних зі стратегічною стороною в діяльності посадових осіб по виявленню, розкриттю й розслідуванню злочинів, а також запобігання їм, вимагає подальших досліджень» [1]. Зважаючи на викладений теоретичний підхід, який нами підтримується, вважаю, що *стратегічне планування розслідування* – це мисленево-логічна діяльність слідчого щодо формування ймовірної моделі розвитку процесу розслідування з урахуванням чинників, які з високим рівнем ймовірності можуть вплинути на його безпосередній перебіг та результати завершення. У свою чергу, *тактичне планування* – це розроблення оптимальних моделей вирішення окремих завдань розслідування, а також застосування наявних у розпорядженні сил та засобів на відповідному етапі розслідування.

Перш за все, необхідно звернути увагу на форми оперативно-розшукового забезпечення стратегічного планування розслідування як відповідної ймовірної моделі його подальшого розвитку з урахуванням різних факторів.

Закономірно, що стратегічне планування розслідування здійснюється після початку кримінального провадження та накопичення певної системи даних щодо кримінально-релевантної події, які і є основою такого планування. Як свідчить опрацювання матеріалів практики, ефективною формою стратегічного планування розслідування організованих форм злочинної діяльності є проведення спільних нарад слідчого, прокурора та працівників оперативних підрозділів стратегічних розслідувань. Необхідно звернути увагу, що під час здійснення такого планування й формування подальшої моделі розслідування працівники підрозділів стратегічних розслідувань на підставі системного кримінального аналізу надають інформацію щодо: *по-перше*, можливого серійного характеру такої злочинної діяльності та ймовірності повторного вчинення аналогічних злочинів у короткостроковій хронологічній перспективі; *по-друге*, наявність аналогічних, уже встановлених фактів злочинної діяльності, які раніше не

пов'язувались правоохоронними органами між собою, наприклад у зв'язку із вчиненням у межах інших адміністративно-територіальних одиниць, зокрема й у контексті встановлення можливих взаємозв'язків між виявленим кримінальним правопорушенням та злочинами минулих років; *по-третє*, ймовірності вчинення нових кримінальних правопорушень різного типу особою, яка встановлена, але не затримана у межах реалізації посткримінальної діяльності; *по-четверте*, оцінка рівня вірогідності та активності здійснення протидії розслідуванню, зокрема й з можливою конкретизацією форм такої протидії; *по-п'яте*, визначення доцільності та наявності можливостей щодо здійснення оперативної розробки затриманих осіб в умовах ізоляції, зокрема у СІЗО та ІТТ; *по-шосте*, стан наявних оперативних позицій для забезпечення можливостей своєчасного отримання інформації, яка впливає на організаційно-тактичні особливості розслідування відповідного кримінального провадження; *по-сьоме*, оцінка потенційної необхідності реалізації комплексу передбачених законодавством заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

Наголосимо, що дані, які використовуються оперативними підрозділами для сприяння у стратегічному плануванні розслідування отримуються, як правило, з агентурно-оперативних джерел; матеріалів раніше реалізованих або нереалізованих оперативних розробок; оперативно-розшукових справ; оперативних обліків; інших джерел формування, накопичення та систематизації необхідної інформації.

Продовжуючи аналіз, слушно звернути увагу, що не менш важливим є оперативно-розшукове забезпечення планування проведення окремих слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій та інших процесуальних заходів, які можуть проводитись у межах досудового розслідування організованих форм злочинної діяльності. Аналіз матеріалів практики свідчить, що оперативні підрозділи стратегічних розслідувань залучаються до планування не усіх елементів досудового розслідування і рівень інтенсивності залучення до такого планування є різним і залежить від змістовного наповнення відповідного заходу, зокрема в окремих випадках управлінські рішення взагалі покладаються на керівників відповідних оперативних підрозділів, що є окремою складовою оперативно-розшукового забезпечення кримінальних проваджень щодо організованих форм злочинної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Берназ В.Д., Берназ П.В. Криміналістична стратегія як наукова категорія. *Актуальні проблеми держави і права*. Випуск 44. 2008. С. 28–32.
2. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки: теоретичні та прикладні проблеми попередження: дис... докт.. юрид. наук: 12.00.08. Х. 480 с.
3. Олішевський О.В. Поняття організації розслідування злочинів. *Боротьба зі злочинністю та забезпечення громадського порядку. Проблеми теорії та практики*. Харків: ХНУВС. 2009. С. 75–79
4. Орлов Ю.Ю. Поняття та елементи організації оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. № 5. С. 264–271
5. Пчолкін В.Д. Теоретичні, правові та організаційно-тактичні основи розкриття злочинів у харчовій промисловості: автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.09. Харків. 2010. 36 с.
6. Трофименко А.С. Поняття процесу побудови криміналістичних версій. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. 3-4. С. 103–105.
7. Цехан Д.М. Оперативно-розшукова протидія злочинності у місцях позбавлення волі: монографія. Одеса: Юридична література. 2021. 296 с.
8. Щур Б.В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: монографія. Х.: Харків юридичний. 2010. 320 с.